

Wiktor Hahn

List Feliksa Bentkowskiego do Władysława hr. Ostrowskiego

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 14/1/4, 312-315

1916

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MATERYAŁY.

L I S T

Feliksa Bentkowskiego do Władysława hr. Ostrowskiego.

[a] Warszawa 19. lutego 1834.

List JWm. Pana z d. 27. stycznia smutkiem napełnił mą duszę z powodu melancholicznego tonu jaki niemal wciąż panuje. Przy całej łagodności i słodyczy Jego charakteru, liczę ja Pana do rzędu onych rzadkich mężów, jakich obraz skreślił Horacy, si fractus illabatur orbis; ¹⁾ a Pan miałbyś się dał znękać od jednej niewiasty i to Germanki, która Go ani należycie zna, ani znać i ocenić może!... Zapomniałem się, że w sprawach miłosnych rozum znika i prawdziwe rozumowania nie mają miejsca. Lecz nie! u Pana to być nie może, uważam więc ranę za chwilową tylko, nie zaś nieuleczoną, myśl więc ta uspakaja mię poniekąd. 5
10

Że mnie list P. Malfatego, pisany do P. Tad., pojednał z nim, wiadomo już Panu zapewne. Pieniądze i rachunki posłałem już do Wiednia i mam od niego nawet odpowiedź na list mój najpierwszy. Zupełną satysfakcją otrzymała obraza moja przez list pośredniczy do P. Tad. pisany, a (tym) więcej jeszcze niżbym [b] przyzwoicie mógł żądać, napisał mi sam Malf. w liście następnym. — Puściwszy więc przeszłość w niepamięć, gdym pisał do Malf. po dawnemu, przykro mi nieco, żem zapomniał wspomnieć o odebraniu (w ciągu dąsów naszych) dzieła Hammera i podziękowania zań — dopełnię tego w następnym moim z kolei liście. 15
20

Gdy synowie moi sposobią się, jeden na lekarza, drugi na prawnika, opuszcza mnie córka Klementyna, zaręczona już P. Strączyńskiemu, urzędnikowi Banku, młodzieńcowi 25-letniemu, pełnemu zalet, które główny stanowią jego terazniejszy majątek. W maju mają się odbyć zaślubiny. Daruj, Panie, że nowiną takową, dla serca rodzicielskiego tak ważną, a dla Ciebie tak błahą, zaprzątam Ciebie; ale nie mogłem jej przemilczeć, wiedząc, iż dzielisz w części radość zyczliwego dawnego sługi. Łatwo sobie JWm Pan wystawisz, jak jest zaprzątniona moja nieoceniona Ewulka, mająca 25

¹⁾ Hor. Od. III, 3, 7. (Przyp. wydawcy).

niedługo zostać babką; oboje zaś wśród [c] rozkosznych marzeń 30
cieszymy się przyjemną przyszłością.

P. Tad. po ponawianych atakach swoich, teraz zdrów zu-
pełnie. W krytycznych owych chwilach, (a były rzeczywiście bar-
dzo niebezpieczne) JW Zofia zachowała wszelką przytomność męską
i admiruję ją ze wszech względów. 35

Z nowin naszych literackich ta podobno najważniejsza, że
zacyjny nasz Brodziński w głównej części jest autorem artykułów
w Noworoczniku *Jutrzenka*, a teraz zajmuje się redakcją *Maga-
zynu powszechnego nauk*, na wzór *Magazin pittoresque*, nawet
z jego rycinami w Warszawie wychodzącego. Skarbek pisze wciąż 40
komedyjki, dobrze od publiczności przyjmowane; ma także gotowy
romans obszerniejszy, który niezwłocznie myśli drukiem ogłosić.

Ciekaw, co mi odpowie P. Malf. względem P. Morsztyna, że
nie mogę się od niego doprosić nie tylko oddania długu, ale przy-
najmniej zahipotekowania go na dobrach. 45

Kończąc moją bazgranię ponawiam wyraz uszanowania.

Fel. B.

[d]

A Son Excellence

Monsieur

LE COMTE LAD. OSTROWSKI
chevalier de plusieurs Ordres

p Cracovie
à Grätz.

Przytoczony powyżej list Feliksa Bentkowskiego, znanego profesora
w Uniwersytecie warszawskim, nabyty przezemnie przed kilku laty w jed-
nym antykwarjacie berlińskim ²⁾, wymaga choć kilka wyjaśnień. Adre-
satem listu jest Władysław hr. Ostrowski, syn Tomasza, podskarbiego
nadw. kor. i Apolonii Ledochowskiej, wojewodzianki czernichowskiej
(ur. 7. marca 1790 r., † 21. listopada 1869 r.), podpułkownik wojsk
napoleońskich w r. 1812, poseł piotrkowski na sejmy Królestwa Pol-
skiego, marszałek sejmu w r. 1831. Znany jest z długoletniego przy-
musowego pobytu w Gracu, gdzie wprawdzie nie był uwięziony, lecz
musiał dać słowo honoru, że się nie ruszy z miasta tego. W Gracu
przebył Ostrowski przeszło 20 lat ³⁾.

²⁾ List formatu małej ósemki, z 4 stron złożony, 19'5×11'5 cm.
Ostatnia strona [d] posłużyła za adres, na której wybito stampile pocz-
towe i poczyniono odpowiednie zapiski pocztowe.

³⁾ Por. Żychliński T. *Złota Księga szlachty polskiej*. Poznań
XI, (1889), 131 nn., 138 nn. Wurzbach C. *Biographisches Lexicon
des Kaiserthums Oesterreich*, Wien, XXI, 121—122 (tam też skąpa

Bentkowski był przez pewien czas nauczycielem w domu ojca Władysława, Tomasza hr. Ostrowskiego, późniejszego wojewody i prezesa senatu Królestwa kongresowego, co później ułatwiło mu znacznie dalszą jego karierę. O życzliwości rodziny Ostrowskich dla Bentkowskiego świadczyć może m. i. ten szczegół, że hr. Ostrowska naznaczyła go jednym z trzech wykonawców swego testamentu.⁴⁾ Dowodem znów wdzięczności ze strony Bentkowskiego jest przytoczony powyżej list, w którym ww. 1—10 odnoszą się właśnie do przymusowego pobytu Ostrowskiego w Gracu. Z ustępu tego wynika, że Bentkowski już poprzednio pisał do Ostrowskiego; z całej korespondencji zachował się tylko ten jeden list, wogóle zaś jedyny to dotąd znany list Bentkowskiego.

Wzmianka w w. 11—20 jest niejasna: Malfatti, o którym Bentkowski wspomina, jestto słynny lekarz wiedeński, Giovanni Malfatti, h. Monteregio (ur. 1775 + 1859 12/IX), który poślubił Helenę Ostrowską (ur. 1794 + 1827), córkę wspomnianego powyżej prezesa senatu, a siostrę hr. Władysława. Malfatti cieszył się niezwykle wzięciem wśród arystokracji, temu też przypisać należy, że ożenił się z Ostrowską. Dziwnym sposobem bliższych szczegółów o tem małżeństwie mimo usilnych i starannych poszukiwań nie zdołałem odnaleźć.⁵⁾ O jakiej sprawie mówi tutaj Bentkowski, trudno wobec wszelkich danych rozstrzygnąć stanowczo; niezawodnie chodzi tu o jakieś nieporozumienie finansowej natury,⁶⁾ podobnie jak i niżej w w. 43 nn. wspomina znów Bentkowski o jakiejś sprawie pieniężnej z Morsztynem.

Tad. wspomniany w w. 11, 15 i 32 nn., jest to Tadeusz Ostrowski, brat hr. Władysława, urodz. 1792 + 1842, zaślubiony z Zofią Mi-

zresztą literatura o nim); Wielka Encyklopedia powszechna ilustrowana Serya II, tom V i VI (Warszawa, 1908), str. 837—840. Widmann Karol: Władysław Ostrowski, ostatni marszałek sejmu polskiego w r. 1831. (1790 + 1869), we wstępie do dzieła Leonarda Chodźki: Historia domu Rawitów Ostrowskich, związana z dziejami Polski, itd. Lwów, 1871, t. I. str. I—LXXXV.

⁴⁾ Chlebowski Bronisław. Feliks Bentkowski. Pisma IV. (Warszawa, 1912), 257. 261.

⁵⁾ Żychliński: L. I. 138.

⁶⁾ Hammer wspomniany w w. 19 jest to słynny orientalista Józef baron Hammer-Purgstall (1774 + 1856), autor kilku znakomitych dzieł. Dzieła jego wydane do r. 1834 są następujące: Geschichte der arabischen Literatur (7 t. Wiedeń, 1810—19), Geschichte der schönen Redekünste Persiens (Tübingen 1818), Geschichte der osmanischen Dichtkunst (4 tomy, Peszt 1836—38), Geschichte des Osmanischen Reichs (10 t., Peszt, 1827—34), Gemäldesaal moslemischer Herrscher (6 t., Darmstadt 1837—39). Jedno z tych dzieł miał Bentkowski wypożyczone przez Malfattiego.

chałowską, hr. Poraj Jasińczyk, ur. 1796+1838 (o niej wzmianka w w. 34)⁷⁾.

Morsztyn, wspomniany w w. 43 nn., jest to niezawodnie Ludwik, mąż Maryi, córki prezesa senatu. W w. 21 nn. wspomina Bentkowski o swoich synach: lekarzem był Alfred, prawnikiem Władysław, znany zaszczytnie działacz społeczny w Poznańskim, ur. 1817, 24/IX+1887 2/X)⁸⁾. W w. 29. mówi o żonie swej, Emilii z Zajdlerów. Podane w ostatnim ustępie wiadomości literackie nie były obojętne Ostrowskiemu, który, jak wiadomo, próbował także swych sił na polu literackim: znane są jego tłumaczenia Ossyana, Byrona, Schillera, Goethego, Salisa, Matthissona i i.⁹⁾ Bentkowski zawiadamia go o dwóch najświeższych publikacjach warszawskich: Jutrzenki, noworocznika warszawskiego na r. 1834¹⁰⁾ i Magazynu powszechnego¹¹⁾. Romansem Skarbka jest niezawodnie powieść *Życie i przypadki Faustyna Feliksa na Dodoszach Dodosińskiego*, ogłoszona po raz pierwszy w r. 1838. W r. 1834. wyszły nadto drukiem następujące komedyjki Skarbka: *Bióraliści*, *Nieproszeni goście*, *Intryga w straganie i Po pijanemu*¹²⁾.

Lwów.

Wydał i objaśnił
Wiktor Hahn.

Autografy Listów A. Mickiewicza do J. B. Zaleskiego.

I. Listy z lat 1838—1840.

Ponieważ nic nie wskazuje na to, żebyśmy rychło doczekać się mieli poprawnego wydania korespondencji Mickiewicza, sądziłem, że tymczasem może się przydać komu referat z porównania tekstów: autografu i wydania — kilkunastu dostępnych mi listów do Zaleskiego¹⁾. Przydatność to jednak tylko doczesna; notatka stanie się niepotrzebna

⁷⁾ L. I. 150.

⁸⁾ Władysław Bentkowski. Wspomnienie pośmiertne. Odbitka z Dziennika Poznańskiego. Poznań. 1887. str. 18. Jażdzewski Ludwik ks. Mowa żałobna przy zwłokach ś. p. Władysława Bentkowskiego, powiedziana w kościele farnym w Poznaniu dnia 9. października 1887. Poznań. 1887. str. 22.

⁹⁾ Estreicher K. Bibliografia III, 331.

¹⁰⁾ L. I. I 151. n. II 310. Mieszczą się w niej poezye drobne Brodzińskiego i Sawitry z poem. sanskryckiego w jego przekładzie.

¹¹⁾ L. I. III 37.

¹²⁾ L. I. IV, 249. 250.

¹⁾ Za łaskawe, uzyskane przez życzliwość prof. St. Dobrzyckiego, pozwolenie korzystania z autografów składam p. Dyonizemu Zaleskiemu serdeczne podziękowanie.